

**TARAQQIYOT STRATEGIYASI DOIRASIDA MAKTABGACHA
TA'LIM TASHKILOTLARIDA KATTA GURUH BOLALARIDA
KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH
METODIKASINI O'RGANISH**

Nazarova Dilnoza Eraliyevna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

Tarix kafedrası dotsenti, tarix fanlari falsafa doktori (PhD).

Yuldosheva Aziza Shuhrat qizi

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(Maktabgacha ta'lim) 1-kurs magistri

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida katta guruh bolalarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish metodikasini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Maqolada kommunikativ kompetensiya tushunchasi, uning tarkibiy qismlari, shakllanish bosqichlari hamda tarbiyachilarning metodik faoliyati orqali uni rivojlantirish yo'llari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalarda nutq madaniyatini rivojlantirish, ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirish va o'z fikrini mustaqil ifodalashga o'rgatishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *kommunikativ kompetensiya, metodika, maktabgacha ta'lim, nutq rivoji, interfaol usullar, tarbiyachi, bolalar muloqoti, mustaqil fikrlash, bolalar tafakkuri, rol almashish, "bahs-munozara", "klaster" va "baliq skeleti.*

Hozirgi davrda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, yosh avlodni har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlovchi, ijodkor va tashabbuskor shaxs sifatida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining 2022–2026 yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" da ham mamlakatni har tomonlama

rivojlantirish, inson kapitalini yuksaltirish va ta'lim tizimini tubdan isloh qilish masalalari ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uning har bir bo'g'inida sifatli o'zgarishlarga erishish Taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, maktabgacha ta'lim tizimi — jamiyatning kelajagini belgilovchi muhim bosqich sifatida davlat e'tiborida. Bu davrda bolaning shaxs sifatida shakllanishi, tafakkur, nutq va muloqot ko'nikmalarining rivojlanishi kelgusida muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv uchun asos bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, katta guruh bolalarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish bugungi ta'lim siyosatining dolzarb masalalaridan biridir.

Kommunikativ kompetensiya — bu shaxsning nutqiy, ijtimoiy va psixologik jihatdan muloqotga tayyorligi, o'z fikrini to'g'ri, aniq va madaniyatli tarzda ifodalash qobiliyatidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu kompetensiya o'yin, muloqot, ertak, rolli mashg'ulotlar va interfaol metodlar orqali shakllanadi. Pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun quyidagi metodik yondashuvlar samarali hisoblanadi:

1. Dialogik muloqot asosida o'yinli mashg'ulotlarni tashkil etish;
2. Rolli o'yinlar orqali ijtimoiy vaziyatlarni modellashtirish;
3. Ertak terapiyasi va hikoya tuzish texnikasidan foydalanish;
4. Guruhli topshiriqlar orqali hamkorlikda fikrlashni rivojlantirish;
5. Multimedia va interfaol texnologiyalar yordamida nutq faoliyatini faollashtirish.

Tarbiyachining metodik faoliyatida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda differensial yondashuv muhim o'rin tutadi. Har bir bolaning individual psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularning muloqotdagi ishtirokini rag'batlantirish zarur. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikda olib borilgan pedagogik ishlar kommunikativ kompetensiyani yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy interfaol metodlardan — “Aqliy hujum”, “Rol almashish”, “Bahs-munozara”, “Klaster” va “Baliq skeleti”

usullaridan foydalanish bolalarning fikrlash, tinglash va muloqot ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Natijada bolalarda o'z fikrini mustaqil ifodalash, tinglovchini tushunish, nutq madaniyatiga rioya qilish va ijtimoiy muhitda faol ishtirok etish qobiliyatlari shakllanadi.

1. "AQLIY HUJUM" (Brainstorming) metodi

Maqsadi:

Bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, muammoni yechishda turli g'oyalar ilgari surish va jamoaviy fikrlashni rag'batlantirish.

Qo'llash usuli:

- Tarbiyachi bir muammo yoki savol beradi.

Masalan: *"Do'stlik nima?"* yoki *"Biz bir-birimizga qanday yordam bera olamiz?"*

- Bolalar o'z fikrlarini erkin, tanqidsiz bildiradilar.
- Barcha javoblar yozib olinadi.
- Keyin ular birgalikda eng to'g'ri yoki eng foydali fikrlarni tanlaydilar.

Natija:

Bolalarda ijodkorlik, tez fikrlash, o'z fikrini ochiq ifodalash, boshqalarni tinglash ko'nikmalari rivojlanadi.

2. "ROL ALMASHISH" (Role Play) metodi

Maqsadi:

Bolalarda ijtimoiy rollarni anglash, empatiya (boshqani his etish), muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish.

Qo'llash usuli:

- Tarbiyachi hayotiy vaziyat yaratadi (masalan: *"Do'konda xarid qilish"*, *"Kasalxonada bemor va shifokor"*).

- Bolalar bu rollarni ijro etadilar.
- Har bir bola o'z roli orqali muomala qilishni, to'g'ri gapirishni, boshqalarni tushunishni o'rganadi.

Natija:

Muloqotdagi moslashuvchanlik, his-tuyg'ularni boshqarish, nutq madaniyati, o'zini tuta bilish ko'nikmalari shakllanadi.

3. “BAHS-MUNOZARA” (Discussion/Debate) metodi

Maqsadi:

Bolalarni o‘z fikrini asoslash, dalillar keltirish, boshqalar fikrini tinglash va hurmat qilishga o‘rgatish.

Qo‘llash usuli:

- Tarbiyachi bir masala atrofida ikki xil fikrni keltiradi, masalan: *“Bolalar televizor ko‘rishi kerakmi yoki yo‘qmi?”*
- Guruh ikki jamoaga bo‘linadi va o‘z fikrlarini himoya qiladi.
- Bahsdan so‘ng xulosa birgalikda chiqariladi.

Natija:

Muloqot madaniyati, fikrni dalillash, murosaga kelish va analitik fikrlash rivojlanadi.

4. “KLAUSTER” (Cluster) metodi

Maqsadi:

Fikrlarni tartibga solish, tushunchalar orasidagi bog‘liqlikni aniqlash, tahlil qilish va umumlashtirishni o‘rgatish.

Qo‘llash usuli:

- Doska yoki qog‘ozning o‘rtasiga asosiy mavzu yoziladi (masalan: *“Do‘stlik”*).
- Bolalar bu tushunchaga oid so‘zlar, g‘oyalar, misollarni aytadilar.
- Har bir fikr o‘sha markaziy so‘zdan chiziq orqali ulangan holda yoziladi.

Natija:

Bolalar mavzuni tizimli fikrlashni, asosiy va ikkinchi darajali tushunchalarni ajrata olishni o‘rganadilar.

5. “BALIQ SKELETI” (Fishbone Diagram) metodi

Maqsadi:

Muammoning sabab va yechimlarini tahlil qilish, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.

Qo‘llash usuli:

- Tarbiyachi muammoni taqdim etadi, masalan: *“Nega ba’zi bolalar o‘yinchoqlarni bo‘lishmaydi?”*
- “Baliq skeleti” shaklidagi diagrammada bosh qismiga muammo yoziladi.
- Skeletning “suyaklariga” esa muammoning sabablarini (oilalar, do‘stlar, odatlar, xulq-atvor) yozishadi.
- So‘ng har bir sabab uchun yechim taklif qilinadi.

Natija:

Bolalarda sabab-oqibat aloqasini tushunish, muammoni hal etish yo‘llarini topish, mustaqil fikrlash shakllanadi.

Umumiy natija:

Bu metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda:

- nutq faoliyati faollashadi;
- muloqotda ishonch ortadi;
- ijtimoiy-emosional ko‘nikmalar rivojlanadi;
- jamoaviy ishlash, fikr almashish va muammoni yechish madaniyati shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni. — *Toshkent, 2022 y.*
2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risidagi Qonuni. — *2019 yil 16 dekabr, O‘RQ–595-son.*
3. Hasanboyeva O., Tursunova M., Hamidova D. *Maktabgacha ta’lim pedagogikasi.* — Toshkent: TDPU, 2021.
4. G‘ulomova X. *Bolalarda nutqni rivojlantirish metodikasi.* — Toshkent: Fan, 2020.
5. Vygotskiy L.S. *Muloqot va tafakkur psixologiyasi.* — Moskva: Pedagogika, 1982.

6. Nurmatova S. *Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning psixologik asoslari*. — Toshkent: TDPU, 2022.
7. Zimnyaya I.A. *Pedagogicheskaya psixologiya*. — Moskva: Logos, 2001.
8. Kraygina I.V. *Razvitie kommunikativnyx umeniy doshkolnikov*. — Moskva: Prosveshchenie, 2018.
9. Shodiyeva D. *Maktabgacha ta'limda interfaol metodlardan foydalanish texnologiyasi*. — Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2021.
10. Xolmatova N. *Bolalarda nutq faoliyatini rivojlantirishda interfaol usullar*. — “Ta’lim va innovatsiya” ilmiy jurnali, №4, 2023.